

Přadénko z drátů

Mamince

Za pár dní se uvidíme
po roce dlouhém jak lidský věk.
Za pár dní se uvidíme
na chvíli krátkou
jak dětský polibek.
Přijdeme dva,
představa, kterou jsi vysnila,
a já v pytlovém šatu
ostříhán dohola,
poznámenán mřížemi z drátů.

Vtisknu Ti v náruč
nedočkavost svých zamlklých dní
až na ten jeden.

Z hlíny

Kdybych měl kousek kaolínu
udělal bych si koníka jak běží
anebo trs upolínů
hozených na nábřeží

Anebo Stuartovnu
jak ji znám svýma očima
tak něco smutného
co mne moc dojíká

Marné dny II.

Dny jsou jak květy
na zdech katedrály
Dny jsou jak květy
aby uvadly

Dny jsou jak poutníci
a jako tažní ptáci
Dny jsou jak listy
jež se neobrací

Tvé dny jsou rybky
a moje – hroty drátu
tep srdce měří
hodiny do návratu

Dny jsou jak květy
v oknech katedrály
Dny jsou jak květy
jež jsme milovali

OTROKŮ SRDCE JE TĚŽKÉ
jak koule z olova,
dny měří na šichty
a lásku na slova.
Zarudlé oči si
věší na dráty.
(Krev touží v tepnách
i když jsou prořaty.)
Zmatení světlem,
se potácí pro kahany
a okusují zítřek
jak krajíc rozlámaný.
Padají do bahna ty drobečky
naučených hltů.

Pich

Chtěl bych se schoulit do klubíčka
a chtěl bych umět zavřít víčka
a prospat zimu jako plch.
Zbavit se bílých zimních mlh
nemyslet na vánoční svíčky,
kapra, dárky od babičky,
snad: „Šťastný nový rok.“
Probudit se napřesrok,
když už sníh na lukách zvlh
Probudit se jako plch!

HLADOVĚ MLČÍ PLOT
z ozubených prutů,
srdce prochladlé
bičuje se každodenně.
Do očí vkrádá se žízeň,
rozběhnout se proti stěně.
Konec, ten nebolí
(už dávno rozumíš).
A tohle bolest je. Má matko
bolesti, v ní znova mě porodíš.

R. jaro 1950 – Bonnymu

Novoroční

Budem t'apat v mokrém sněhu
nebo čichat k lahvi od gínu
psátí svoje jméno do příběhu
dívčích rukou s vůní po vínu

Bezstarostně bloudit po chodníku
(mít tak doma rozčteného Halase)
Obě ruce v kapsách u zimníku
volní, závislí jen na kráse

Poděkování (Domů)

Chtěl bych Ti říci spoustu slov
a všechna kvetou planě
jako jabloně přesazené
na nesluneční stráně

Chtěl bych Ti mnoho dát
jsem chudý jak kapsy dlužníků
jak dětský knoflík
ztracený na chodníku

Chtěl bych Tě hřát
chladný jak hnízdo opuštěné
jak holý kříž
když sňali Spasitele

Můj život trpký je
jak šípky v době zrání
Já nemám, co bych dal
dám své usínání

Zítřek

Včerejšek divný byl,
a zítřek bude nový
moudrý jak runy
z knihy prorokovy.
Dlouhý jak dnešek,
jak uplynulé léto,
plodný jak obilí,
jež klíčí nezaseto.
Krásný jak naše
dětské hraní
tak pestrý, jak
příští vinobraní.
Přijdu a vzbudím Tě
[*nečitelné slovo*], nikdo nezamešká,
jen noc, tu
vysnít musíme si ztěžka.

Azalka

Azalka rozkvetla beze mne
letos první rok
vzpomínka má srdce ptačí
Co květů roste bez mého požehnání
Já jsem se nedal, nedal mě [*nečitelné slovo*]
Ať rostou beze mne
svěřeny do péče Boží
volně a bezstarostně
jak chumel dětí
na nároží –
I Azalka rozkvetla beze mne
letos první rok
vzpomínka má ptáků jistý let –
Azalka rozkvetla beze mne –
– hlas naposled –

PADÁ SNÍH V OKNA
a divnou písni zní mi.
Neslyšíš,
už kvetou kopretiny.
Utrhnem do pěstě
několik z nich.
Můj Bože,
jenom ať nezmrznou,
ať venku nepadá –
nepadá sníh.

MÁLO SE SLUNCE PROTLAČÍ
skrz mříže čtyřsté cely
i když u řeky naháčí
na zimu zapomněli...

Na dvoře stébla se chvějí
z věže když odbíjejí
hodiny týden za týdnem...
Dále – to už nedohlídne
byť bychom sebevíc chtěli

TIŠE SE STMÍVÁ OD VLTAVY
na chvíli pustil jsem všechno z hlavy.
Vždyť mají holčičky měkké vlásky...
Šlapem na bílé sedmikrásky,
skáčem přes dráty u trati
a vůbec na nás neplatí,
že to je zakázáno.

Klikatá cesta do stráně
jak žluté šněrování.
Možná, že jdu tu naposled,
tvou ruku ve své dlani...
Závidím někdy hlemýžďům
tu rychlost cestování.

Vyprávěj ještě o lese
o dešti bez kabátu.
Nevíš, že zítra budu stát
před hlavní automat.
U sklenky mléka dovyprávím,
s očima tvýma se tiše bavím.
Ve dvanáct loučím se na zápraží.
Půjdem až k vrátkům od zahrady...
Setmělo se už od Vltavy.

ZDĚŠENÉ MRAKY LETÍCI BEZ ŠELESTU
ocelí oblohy, které už z dálky chladí –
jen vítr cinká své pozdravy „Šťastnou cestu“
na kapkách rosy přimrzlých na kapradí.

Ještě na západě žlutavou zlatou září
prosvítil chuchvalec poplašených těch stád.
Rozsvižte lampu, vy nebeští kulisáři,
bez které kotouček slunce by nezapad.

Pak šero strne. A nad světlem ztuhlým ve skle
vítr žene své houfy na palouk nový...
Hvězdy se odráží občas jiskřivě, leskle
na ostnech drátů spletených do sítí.

Smutná

Panenko už jsem pohoupala
obrázky četla zblízka.

Říkanku jsem si zazpívala
po tátovi se stýská.

Řekni mi, mámo, kdypak se vrátí,
za týden, zítra asi?
Nauč mne, mámo, ty dny počítati.
Já vím, že táta taky počítá si.

Kamení

Je divný důl a divní havíři
v tom kraji kam zřídka cizí zamíří
bez uhlí
bez zlata
bez mědi
oni jak když to nevědí
zlostně skrčeni ve svém krunýři
jak když se vrabci zimou čepýří
pod krovem rozedraným
S tímhle se člověk nikdy nesmíří...
Snad ještě někde hrají pastýři
pod sluncem nehlídaným

Představa

Musí být krásné	velet někde v poli
a jít kupředu	když ďábel kolem ječí.
Nemyslet na nic –	kolečko v soukolí,
mít rád život.	Mít rád nebezpečí.
Nikdy tak krásně	nevoní as země
a krásnější snad	nikdy nejsou oblaka,
slzička nachová,	odznak na šedé helmě,
že v mlze táhne stesk	jen sýček zakváká.
Rvát se,	kousat a bít
	a vítězství mít v klínu,
zhluboka nadýchnout	a z rukou svých mít číš
na vše co dobré je	a nikdy nežít v stínu.
To je zlé, živořit,	snad nelze klesnout níž.
A pak ten velký klid.	Jen bolest zvolna tepe.
Je klidná, skutečná	

Lehounká malátnost
Pro to vše v bitvě být,
a proto nebolí.
klade své prsty slepé.
dost bojů v zápolí.

Variace

O tebe zchudly moje dny
a bohatší je snění
o kroky poutníka
jenž stoupá k rozednění
o Tebe poplatnou danajskému daru
a Mene Tekel vryté v každém spáru

O tebe zchudly moje dny
a zítřek ten se mění
o kroky poutníka
jenž stoupá k rozednění

Odešlo slunce z Tvých uliček
mlčeli i ptáci
a věže Týnské ustrnuly
v meditaci
hlas zvonů vítr ještě neodvál
a popel krále znovu svrhli
před portál.

Do dna Tvých průčelí se propadly
barokové relikvie
na vrata uzamčená pozdní chodec bije
zetlelý prach vítr zdvihl k Tvému dvoru
a dvacet sedm stínů kráčí tiše
řadou k Salvátoru

Všech vzpour ozvěna zas třísní
římsy hradu
Někdo nad příkopem okno otevřel
a vede k němu kavalkádu
Křivolakou ulicí stoupá vlna
žluče
jen srdce zvonů upoutaných
poplašeně tluče

O tebe zchudly moje dny
a bohatší je snění
o kroky poutníka
jenž stoupá k rozednění

Květen

Třešňové květy povadly
a vzduch zavoněl nasládlý
medem všech keřů v zahradách.
Slunce se balí do zlata,
mžourají z máje kořata.

Kočárky ve dlouhých řadách
tátové vozí po čtvrté...
Tohle znáš, básníku Seiferte,
opilý krásou ňader, rtů,
po lahvi slivovice.
Málo té krásy květen dal
v Ruzyni do věznice.

Marné dny I.

Dny se zvolna odvíjejí
jako z přádlá Markétčina
jako stopy do závějí
jako barvy z trsu vína

Jako stopy do závějí
nevrací se slepé řádky
Na drátech se kapky chvějí
jako spjaté ruce matky

Z oken stéká samet stínů
Lampa – pavouk – světlo snová
zvoní příze platinová
na osnovách gobelínu
Každý keřík uvadá tu
Tvoje dny jsou jako rybky
a mé – jako písek sypký
na těživách rzivých drátů

Májová

Tedy až napřesrok smím jíti na májovou,
přivonět k věnečku nejhezčích sedmikrás.
Napřesrok vítr zpívat píseň novou
snad bude, jež již dnes je v každém z nás.

Půjdu pak napřesrok pomalu pod akátem,
do šera zapadne večerka kroků mých.
S večerem chci být sám, jak s vzácným unikátem
jako by prvním byl a nebo z posledních.

Možná, že napřesrok bude všechno jiné.
Bože, vždyť doufáme po tolik dlouhých let.
Já vím, já vím, že právo nezahyne,
že Blaník otevře se nezaklet.

Ediční poznámka

I když samotné *Přádenko z drátů* je sbírka, kterou označujeme V1, vycházíme při této edici z jiného ilustrovaného rukopisu *Přádenko z drátů* (označení V2). Tato verze je podle nás nejrepresentativnější a nejúplnější. V3, verze exilová, je podstatně delší, ale evidentně je složená z více rukopisů a podle nás neukazuje sbírku v době jejího vzniku, nýbrž pozdější verzi, která se nám sice jeví jako zajímavá, ale nikoliv reprezentativní. O této V3 se zmiňujeme dále.

Je více než pravděpodobné, že existují ještě další, nám v tuto chvíli neznámé opisy této kolektivní sbírky, které by mohly ukázat i další varianty a zejména přídávky k ní. Sbíрку lze datovat k dubnu 1950.

Autoři Přaděnka z drátů

Jak již bylo napsáno výše, díky ochotě pana Pavla Holého a diplomové práci T. Navrátila jsme byli schopni identifikovat jednotlivé autory sbírky. Jedná se o Závíše Bozděcha, Erika Büllowa, Jiřího Navrátila a Jiřího Řeháka, přičemž Bozděch a Büllow mají ve sbírce každý po šesti textech, Jiří Navrátil je zastoupen dvěma básněmi a Jiří Řehák má ve sbírce 7 básní. Autoři dalších textů ve V3 jsou nám v tuto chvíli neznámí.

Popis V1–V3

V2

Sbíрку známe z nafocené verze, kterou jsme měli možnost zhlédnout jen díky laskavosti pracovníků knihovny Libri prohibiti. Originál, pocházející z pozůstalosti Františka Falerského, je uložen v Konfederaci politických vězňů. Jedná se o drobný svazček o rozměrech A5 (54 stran), ve kterém jsou téměř pravidelně střídány rukopisné básně s celostránkovými ilustracemi F. Falerského. Básně jsou psány pravděpodobně samotnými autory, rukopisy jsou vcelku čitelné. Sbířka je nepaginovaná. Na třetí straně je rukou psaný dopis soukromého charakteru, který je datován dubnem 1954.

Při přípravě jsme upravili jen nejnnutnější gramatické prohřešky, a to dle platných Pravidel českého pravopisu. Pouze tam, kde by oprava zasahovala do rýmu, jsme se jí snažili vyhnout. U většiny básní jsme sjednotili velmi kolísavou interpunkci. U básní bez názvu jsme pouze pro přehlednost zvýraznili jejich incipity verzálkami. Doplnili jsme ale název u některých básní podle V1. V několika případech jsme bohužel nebyli schopni dešifrovat autorský rukopis Jiřího Řeháka, a tak nečitelná slova vyznačujeme v hranatých závorkách [] s příslušným komentářem (jedno slovo, dvě...).

V1

Verze V1 je hlavní podoba samotného *Přaděnka*, které bylo koncipováno spíše jako unikátní bibliofilský tisk/rukopis, který vznikl spojením veršů čtyř autorů, kaligrafického přepisu Pavla Holého a celostránkových kreseb Františka Falerského. Tento rukopis známe jak z oxerovaného originálu, který má u sebe pan Pavel Holý, tak i z originálu, který je uložen v Konfederaci politických vězňů. Sbířka V1 je psána jednou rukou (Pavel Holý) jako čistopis s minimem oprav, a je zároveň verzí nejkratší. V podtitulu má římskou číslovku MCML, stejně jako V2 není paginovaná. Má rozměr A4, přičemž se jedná o složené list kartonu formátu A3. Těch je v plátěných deskách svázané celkem 16: sbířka má tedy 48 stran – ovšem na každé pravé straně je kresba, před kterou byl nalepen na průklepovém papíru přepsaný text básně, kterých je ve V1 celkem 12. To znamená, že v součtu kartónových a průklepových stran má V1 celkem 73 stránek.

Na konci V1 je obsah s následující tiráží: Pavel – SCR / Bonifác – PINX / ad aesculapem MCML / Rovnost

Obsah uvádí všechny autory dle abecedy (Erik, Jiří N., Jiří Ř. a Závíš), verše jsou řazeny v tomto obshu podle jména autora a nikoliv podle řazení ve sbírce. Tato neuvěřitelně precizní rukopisná kniha byla, jak je psáno výše, původně chápána jako *Předěnko z drátů*. Spojením průklepového papíru, kterým prosvítala kresba na kartonu, vznikl zajímavý výtvarný efekt při samotném čtení. V1 vznikla ve dvou exemplářích, přičemž jeden z nich dostal vězeňský lékař František Kubica (tento výtisk je dnes pravděpodobně ztracen). Druhý byl v majetku jedné z rodin autorů, a po roce 1989 se dostal díky iniciativě Pavla Holého do Konfederace politických vězňů.

V1 má celkem 12 básní, které jsou až na jednu – „Štědrovečerní“ – obsaženy i ve verzi V2. Tuto chybějící báseň, která je ovšem obsažena ve V3, tiskneme zde:

Štědrovečerní

Kdybych byl doma tak bych strojil stromek
a pak šel prohlížet si pusté ulice,
na stórách domů laskavé záře zlomek
obrysy profilů a svíčky stálice.

Pak šel bych možná brouzdat dolů kolem Kamy,
upíjet pomalu soumraku nápoje,
než rozžehne se milé světlo lampy
a zavře starý známý okruh pokoje.

Pak staré koledy by hrály na piáno
jen mlč, jen mlč, uslyšíme ten zvuk,
zvoní tak poklidně jako zní zvony ráno,
ne jako tětiva, když napíná se luk.

Nu, pojďme večerem i když kruh je dnes jiný
a s klidem dopijeme své hořké nápoje.
Do Vánoc kytice natrhejme si blíny –
dáme je do hlavní a půjdem do boje.

Polibek k domovu, nemyslet už na to,
lijem si olovo na křižovatce cest,
tři dary připravte: kadidlo, myrhu, zlato.
Pane buď vůle Tvá, mé srdce klidné jest.

Verze této básně z V3 je poněkud odlišná: má přidáný název „Mé Vánoce“, má jiné zalomení veršů a došlo k prohození druhé a třetí sloky. Proto ji zde tiskneme celou:

Mé Vánoce

Kdybch byl doma
tak bych strojil stromek
a pak šel prohlížet
si pusté ulice.
Na stórách domů
laskavé záře zlomek
obrysy profilů
a svíčky stálice.
Pak staré koledy
by hrály na piáno
jen mlč, jen mlč,
uslyšíme ten zvuk.
Zvoní tak poklidně
jako zní zvony ráno
ne jako tětiva
když napíná se luk.
Pak šel bych možná
brouzdat dolů kolem Kamy
upíjet pomalu
soumraku nápoje
než rozžehne se
milé světlo lampy
a zavře starý
známý okruh pokoje.
Nu, pojďme večerem
i když kruh je dnes jiný
a s klidem dopijem
své hořké nápoje.
Do Vánoc kytice
natrhejme si blíny.
Dáme je do hlavní
a půjdem do boje.
Polibek k domovu.
Nemyslete už na to.
Olovo lijeme
na křižovatce cest.
Tři dary připravte
kadidlo, myrhu, zlato.
Pane, buď vůle tvá
mé srdce klidné je.

Narozdíl od V2 nemají ve V1 jednotlivé básně v textu název a jsou pojmenovány až v obsahu. Obsah V1 je od V2 odlišný, a tak jej uvádíme zde podle názvů i jednotlivých incipitů:

Marné dny I. (Dny se zvolna odvíjejí); Variace (O tebe zchudly moje dny); Květen (Třešňové květy povadly); Májová (Tedy až napřesrok smím jít na májovou); Ploch (Chtěl bych se schoulit do klubička); Štědrovečerní (Kdybych byl doma tak bych strožil stromek); Novoroční (Budem ťapat v mokřím sněhu); Smutná (Panenku už jsem pohoupala); Kamení (Je divný důl a divní havíři); Představa (Musí být krásné velet někde v poli); Marné dny II. (Dny jsou jak květy) a Mamince (Za pár dní se uvidíme)

V3

Exilová verze obsahuje celkem 25 básní, z nichž 12 není obsaženo ve V2. K editorovi Hlasu exilu, Antonínu Kratochvilovi, se Přádénko dostalo buď díky Eriku Büllowovi, který měl část rodiny v tehdejší Západní Německu, anebo díky Jiřímu Řehákovi. Vzhledem k tomu, že dosud žijící zúčastnění autoři nevěděli o této verzi sbírky, dá se předpokládat, že se jednalo spíše o soukromou iniciativu. Domníváme se, že v případě V3 se jedná o doplnění původního rukopisného souboru o další básně autora/autorů, kteří byli zavřeni v komunistických lágrech. Od vzniku původního *Přádénka z drátů* do otištění této verze uplynulo sedm let a je více než pravděpodobné, že se sbírka poté, co byla vynesena ven z jáchymovského kriminálu, stala předmětem dalšího opisování a doplňování. Máme za to, že právě V3 je verzí nejméně zdařilou, doplněnou o další texty, které v V1 a V2 nejsou. Důkazem může být zařazení *Legendy prokopské* nebo úpravy veršů, které jdou proti logice vězeňské poetiky: například v básni *Marné dny II.* byla ve V3 vynechána třetí sloka, jejíž část je podle našeho názoru podstatná a typická pro lágrovou poezii dané doby: „*Tvé dny jsou rybky / a moje – hroty drátu*“. Namísto toho je do V3 zařazeno více básní majících spíše charakter vzpomínání na rodinu a domov (zejména báseň „Pragensium“), až by se nabízela myšlenka, zda nešlo o doplnění nám neznámé verze *Přádénka z drátů* poezií vzniklou v padesátých letech v exilu.

Obsah V3 je následující:

Hlas exilu č. 4–5 (1. května 1957): Tiše se stmívá od Vltavy; Praha /zde jako (*O tebe zchudly moje dny*); Legenda prokopská; Květiny; Představa; Pragensium

Hlas exilu č. 6 (1. června 1957): Setkání (zde jako „Mamince“); Mé Vánoce; Zděšené mraky letící bez šelestu

Archa č. 6 (1958): Bezejmenná; Málo se slunce protlačí; Pohádka pro malou, když se moc ptá; Děvčátko malé; Až; Daleký a blízký; Pohádka o hvězdách; Mít zas dětský míček; Ovečky; Říkadlo; Novoroční; Májová /zde jako (*Tedy až napřesrok smím jít na májovou*); Je divný důl; Marné dny I.; Marné dny II.; Blahopřání

Básně, které nejsou uveřejněny ve V2, otiskujeme zde v pořadí, v jakém byly otištěny v jednotlivých časopisech:

Legenda prokopská

Jako bych zaslech odněkud z dálky
v hodinách bez kyvadla
tvůj měkký alt, ty řeko stará.
Ze vzpomínek mi dosud nevypadla
tvář tvoje laskavá
a závoj pro rusalky,
kterým se cudně zakrýváš.
Až oblékneš své břehy líné
a nastavíš benátská zrcadla
andílkům v košíkách,
lezoucím po peřině,
rozpřed' si vřetená své báje.
Pod oblouk sepjatý
usednu potom s vámi
naslouchaje.

*

Tak za dob dávných
v louči matném svitu,
mnich v režné kutně,
stoje u pulpitu,
vládným tahem štětce
kreslí svaté do misálu.
Tvář Prokopa, světce,
laňku, čerta s pluhem...

Louče praskla.
Náměsíčné nitě blesku
nepodobné kráse kříže
jako žíly v kobku stříkly
mrtvé stíny
mrtvé stíny úzké mříže.
Pod okny řeka skanduje
hřmění po písmenu.
Mnich prudce hlavu zved,
brk odhodil a křížem znamená se.
Po stránce zvolna
pramen barvy stéká.
Ďáblový krve stopa v pergamenu.
Z té rudé skvrny rarach vysmekne se.
Pařáty rozmách,
obrovské jak sítě
a lidskou změť
krvavou tlapou chňap.
O skálu třísk.
A druhou hnátou rádlo
na třísky rozdrtil.
A z kusu každého
z chlupatých tlap
zas nové rádlo bylo.
Mužům se biče ženou staly
a rána, žízeň,
byla jejich dítě.

*

Z kamene jiskra z jiskry dým
balvany od krve,
krev kalná od prachu
a rachot páchne
smíchem rarachů.
Oči jsou spálené,
pot z vlasů kane
kouř s prachem dusí
cesty zbičované.
To podobá se pokoušení,
když kamení, anebo zemi
prosívám prsty bolavými.
Snad každá rána nekrvácí.
Za smutkem táhnou slepí ptáci
na sypkém nebi
sluncem opuštěni.

*

Já držel tvoji hlavu
posvěcen od tvé krve
když země vyvrhla tě
té noci napoprvé...
A stružka z úst
na bradu, červená,
podobná horské stezce strmé
Légion d'Honneur znamená.
Přílbici koženou ti sundat neuměli.
Pán promění mé ruce na anděly
Svým potem omyji tvá mrtvá ramena.
Já vím,
že matka v bolestech tě zrodila.
To oni nevěděli.

*

Co ještě zbylo v rukách
síly k sepnutí,
bychom se pomodlili.
Prokope světče,
slyšíš křik krve
bušící do spánků?
hluchotu spalující?
Vidíš ty ruce zmožené,
držící korouhvici?
Bůh ví, že ke zpěvu
se ústa těžko otvírají,
když na rtech zpuchřelých,
na samém jejich kraji
hořký prach usedá...
Prokope světče, viz,
na sta drápů prokletého Baala
zařalo se nám do hrdla.
Práce se najednou
prokletím stala.
Teď vystup světče z propadla,
zuřící bestii příkovej v pluh
Síla tvých rukou jsou naše srdce,
s námi je Bůh!

*

Pak věštba zmizela
jak lehký závoj páry.
Mnich znovu velkým křížem znamená se.
Pergamen starý,
laň světčova, pluh bez rádla
a skvrna červená,
pomlčka v našem čase.
Zvonek jak dětský smích
pozdání na modlitbu.
Za okny obloha
prosáklá hvězdami
Po schodech stočených
jde mnichů řad.
Zpěv s modlitbami
zbarvil světla loučí,
Prokopu světci jeho šat
i ruku žehnající.

*

A zatím dole
pod okapem břehů,
laskavá řeka, pradlenka,
na český loket
měří babí léto.
Hodiny váží vážka kmitem křídel,
Jen v písnička,
v obrázek světce,
zůstalo nezakleto,
co tvýma očima jsem viděl.
Jako bych spatřil
odněkud zdálky
v oblouku gotickém
dvě dlouhé řady svící.
Tvůj hladký třpyt,
ty řeko stará,
světčovy ruce žehnající.

Květiny

Bílé hvězdy kopretiny
dej mi do té modré vázy
a postav na můj psací stůl.
Bílé hvězdy vřdycky soumrak
do modrého nebe sází.
Jen matný obraz v desce stolu
těch bílých hvězd
mi dneska schází

*

Útlé proutky konvalinek
v hnědé misce z kameniny
pružné stonky mladých dívek
všechny bílé, každý jiný.
Dva kalíšky oblých květů
modeluje v slunci stíny
oba hebké, každý jiný.

*

Hvozdíku barva nachová
apartní jarní šaty.
V sadech, kde socha Máchova
se kouká za děvčaty.
Plakala Panna Maria
že krále špiní vrazi.
Dnes nebud' silou, hvozdíku.
Mnoho se nepokazí.

*

Pět lístků zlaté folie
neroste v kostkách chodníků
to je květ pryskyřníků
Ten drahý šperk se nelije.
Ciselují je jarní srázy.
Děvče je trhá: Má mě rád...
a každá vždy vychází.

*

Že nebojíš se modráků
a klidně kveteš u drátů,
kurážný vlčí bobě,
tvé barvy v klopě na saku
ponesem při mém návratu
až pták – Čas – rudou szobe.

Pragensium

Daleko je město milované
a verše o podzimu, lampách plynových.
Vtiskni se pevně na zavřená víčka.
A na Kampě už jenom korouhvička
z rodu metronomů
od řeky vítr odměří.
To není boj, to je jen příměří
a člověk těžko zvyká.
Dnes se tedy s Tebou sejdu
jak s první láskou na nábřeží.

Dnes večer v osm.
Pod malou Mostní věží
a uslyším Tvé jméno z Tvých úst poprvé.
To není sen to je usínání
a člověk, ztěžka dýchá.

Bezejmenná

Se starci plavím vory – mrak
po řece obloze až na práh tvého domu
kde sedí kočka, slunce, oči přimhouřené.

Jdu po betonu.
Na zdi se válí zas
nějaký agent cizí firmy,
kterého ráno vedli v řetězech.

A na počátku bylo přece slovo!
zvuk houslí nezrozených.
To jitro, které bylo v nich
jsme zaspali.

Bděly jen prsty – pavouci –
na lubu Cremonského jara.
Tenkrát jsi hrála baladu Vieux temps

A útlé prsty drží niklovanou kulku
Jen bíte do dveří netrpěliví ještěři
V stojaté vodě mne dusí
zazděné ticho kolem.

Pro nás napsali loutnaři
svou hudbu modrou a hebkou.

Jak děti z předměstského domu
když poslouchají z mušíí zvuk vln a tritonů
já tisknu z neklidného spánku ztuhlé dlaně
na holou hlavu, poslouchaje pozorně
zda neuslyším tvoje housle
mé jaro z Cremony.

Pohádka pro malou, když se moc ptá

Tvůj táta je s námi
na jednom moři.
Táta je taková
veliká loď.
Vlny jsou, má malá,
kočárek houpající.
Loďka má v hloubce
krajkovou rukavici
na malé rybky
co vědí pohádky.
(O tobě, maličká.)
Táta z nich navléká
růženec na drátky
než chodí spát.
Loď má dvě kotvy
které ji poutají
k druhému břehu
tam co se jezdí
pro živou vodu
a pro útěchu

plachetko bílá,
která jsi zbyla.
Tvůj táta je loď,
která nezabloudila.

Děvčátko malé

Děvčátko malé
má myší copánek
má hračky, panenku.
Autíčko šlapací.
Babičku, mámu –
a táta, ten odešel
a dlouho se nevrací.
Táta má obrázek
říká mu dobrou noc
a dlouho se převrací
na tvrdé palandě
kde je nás jednadvacet.
Dvacet jich budí se
zmáčeno potem
neklidného snění.
Každý má děti
a všichni jsou –
tátové okradení.
Pro děti těch tátů
pro oči těch dětí
já nemohu spát.

AŽ

(Na známou notu)

Až stiskneme si ruce
na pobřeží Slonoviny
Až v dunách Gobi
shnije lidská ubohost
Až poznáš v Soho
polotmy, světla, stíny
a každý z nás
svých lásek věčný host
Až v kruzích obejdem
mikroskop – vlastní zemi
Až v cévách spalování
všemi zimnicemi
vytepem dlaní
tropický dithyramb
Až uzříš Trafalgar
a Seinu v světle lamp
Až z vlasů, rozcuchaných brízou
vyčeše monzun písek z Lhasy
jak mulatka jež v našem stanu
tiše ustala si
Až lámat budeš listy akácie v buši
Až na savaně
tvůj kůň pustí duši
Až přijdem z Pisy
pěšky po dálnici
a v očích kouř a sůl
a písek pod helmicí
Až v smrští přibijem
napříč své korouhvice,
pak, druhu můj, jsme žili.
Do ruky dýmky dejte nám

a rozžehněte svíce.

Daleký a blízký

Bylo nás víc
než zástupů
z kázání na Hoře...
Rozlom,
můj Bože, rozlom
ten okoralý chleba vzpomínek
a nasyt' nás...
Pokorné ruce,
lampa věčná,
docela malý plamínek,
který jsme vídali z dálky.
Domov
tak daleký a blízký
Dnes je nám
zase zatěžko
jít úvozem a stopou
naložených vozů kamením.
A kdykoliv nám
bude tak
rozlom,
můj Bože, rozlom
okoralý chleba vzpomínek
a nasyt' nás
plaménkem
dalekým i blízkým.
Vážít si budem
zas svého domova.

Mít zas dětský míček

Mít zas dětský míček v síťce
běhat v parku po lavičce
trhat trávu, pampelišky,
do bazénu házet z výšky,
sbírat pestré střípky, sklíčka,
pustit balón do sluníčka
a pak s dírou na koleně
rozběhnout se k milé mámě.

Ruce knížku odložily.
„Co se stalo, kluku milý?“
a dvě hebké, měkké dlaně
hladí vlasy rozčuchané.
Běžím k tobě, milá mami.
Schovej moje oči v dlani,
Řekni zase: „Co je, chlapče,
copak voják taky pláče?“

Ovečky

Tatínku, tohle jsou ovečky, víš, to nejsou knoflíčky
od pyžama. Jedna se, chudinka, ztratila a teď je jí zima.
Na, vem si ji k sobě a takhle ji zahřej.

*

Jako když motýl
mi na ruku sedne.

Knoflík se podobá
ovečce jedné,
co se ti ztratila.

*

Pak jako přišel zlý kouzelník a začaroval ji. Je pryč.
To je asi ta, co má táta u sebe. Je jich málo.

*

Palčivé rány
propadly ke dnu.

Ve dlani tisknu
ovečku jednu.
Ovečku, co se ti ztratila.

*

A pak bude zase jako jaro a ovečky půjdou na louku. Až se
táta vrátí, přinese mi tu ovečku. Všichni budou mít
radost a půjdou hezky spinkat.

*

Jako když motýl
mi na ruku sedne.

Knoflík se podobá
ovečce jedné,
co se ti ztratila.

Říkadlo

Jeden korál, dva korálky
to jsou slečny na fialky.
Třetí korál, čtvrtý, pátý,
vojáci a kočár zlatý.

Potkali se, pozdravili
„do lesa se nesmí, dámy“
jsou tam sovy, vlci, víly,
„bály byste se tam samy“.

Slunce, klubko, zlaté nitky,
jeden štolba na kozlíku,
dva vojáci, slečny, kytky,
pod vějířem slunečníků.

Blahopřání

Dnes bych měl zazvonit
u tvých dveří
s chromým květináčem.

Měl bych ti všechno
hezké přát

I když jsou slova hebká
jako peří
a jako když otočíš vypínačem

mizí lidé ze vzpomínek.

Mizí jak svíček plamínek
na dnešním svátečním dortu.

I přes překážky horizontů
chtěl bych ty svíčky spočítat.

Poznámky k jednotlivým básním:

U poznámek k jednotlivým básním uvádíme zejména:

- název (popř. doplněný název podle V1), autora, a u některých básní přidáváme i dataci, která je dopsaná v příloze diplomové práce T. Navrátila (dále jako DIP) cizí rukou (Jiřím Navrátilem?).
- srovnání s verzemi V1 a V3, a to tímto způsobem záznamu: 2: ...jak lidský věk / 6: Přejdeme dva.; kdy 2: znamená řádek básně, s níž se srovnává text.

Mamince

autor Jiří Řehák, DIP březen 1950

V1: na závěr jsou k básni dodány ještě tři řádky: *Poslední / když se Ti vrátím / a neodejdu.*

7: *...kterou jsi vysnila / 9: ...do hola / 13: ...na ten jeden,*

V3: báseň má název „Setkání“. Ve V3 je spojená s básní „Květen“ v jednu báseň (komentář jsme rozdělili a část přesunuli ke „Květnu“)

2: *...jak lidský věk / 3: ve V3 není / 6: Přejdeme dva. / 7: Představa, kterou sis vysnila / 9: ...do hola / 10: ...mřížemi z drátů / 11: vtisknu ti... / 12: nedočkavost svých stinných dnů. / 13: Až na ten jeden / Stejně jako ve V1 jsou zde dále přidány tři řádky: *poslední / když se ti vrátím / a neodejdu.**

Z hlíny

autor Erik Büllow, DIP říjen 1949

Marné dny II.

autor Erik Büllow, DIP září 1949

V1: 2: *...katedrály, / 3: dny jsou jak květy, / 6: ...tažní ptáci, / 7: dny jsou... / 8: ...se neobrací. / 10: moje – hroty drátů, / 12: ...do návratu. / 14: ...katedrály, / 15: dny jsou... / 16: ...milovali.*

V3: Název „Marné dny I.“, ale jedná se o b. „Marné dny II.“

2: *...zdech katedrály. / 4: ...aby uvadly. / 6: ...tažní ptáci. / 8: ...jež se neobrací. / třetí sloka chybí / 14: ...katedrály. / 16: ...jsme milovali.*

(Otroků srdce je těžké)

autor Jiří Řehák, DIP jaro 1950

Plch

Název doplňujeme podle V1, autor Závěš Bozděch, DIP listopad 1949

V1: 6: *kapra – dárky / 7: snad i „šťastný nový rok“ / 9: ...lukách zvlh – / 10: ...jako plch.*

(Hladově mlčí plot)

autor Jiří Řehák

Novoroční

autor Erik Büllow

V1: 6: *...Halase!) / 7: ...v kapsách od zimníku*

V3: 3: *psát svoje jméno do příběhů / 6: ...Halase!) / 7: ...u zimníku. / 8: Volní. Závislí jen na kráse.*

Poděkování (Domů)

autor Jiří Řehák, DIP duben 1950

Zítřek

autor Jiří Řehák, DIP duben 1950

Azalka

autor Jiří Řehák, DIP únor 1950

(Padá sníh v okna)

autor Erik Büllow, DIP únor 1950

V3: báseň je rozšířena a uvedena pod názvem „Pohádka o hvězdách“. Její znění uveřejňujeme zde:

Pohádka o hvězdách

Na okno dýchla
dětská ústa malá.
Plaménky perleti
po skle se rozletí.
Pohádka – hvězda
se tak narodila.

Padá sníh v okna
a divnou písní zní mi.
Dole už možná
kvetou kopretiny.
Utrhni maličká
několik z nich.

Jenom ať nezmrznou.
Můj Bože,
ať venku nepadá sníh.

(Málo se slunce protlačí)

autor Závíš Bozděch, DIP prosinec 1949

V3: Název „Málo se slunce protlačí“

4: ...zapomněli. / 6: a věže... / 7: ...za týdnem. / 8: Dál už nedohlídne / 9: ...chtěli.

(Tíše se stmívá od Vltavy)

autor Závíš Bozděch, DIP listopad 1949

V3: název „Tíše se stmívá od Vltavy“ / 1: ...od Vltavy. / 2: Na chvíli... / 3: Světýlka mají měkké vlás-
ky. / 4: ...sedmikrásky / 10: ...šněrování. / 11: Možná, že tu jdu naposledy / 12: ...své dlani. / 13: Záví-
dím měkkým hlemýžďům / 19: ...mléka dovyprávím. / 20: S očima tvýma... / 22: ...od zahrady.

(Zděšené mraky letící bez šelestu)

autor Závíš Bozděch, DIP listopad 1949

V3: Celá báseň je tištěná dohromady bez mezer mezi jednotlivými slokami.

2: ...už z dálky hladí / 3-4: ve verzi V3 je jiné zalomení veršů: *jen vítr cinká své pozdravy / na kap-
kách svou šťastnou cestu / přímrlých na kapradí. / 10: ...na palouk nový. / 12: na šípech drátů...*

Smutná

autor Erik Büllow

V1: 1: ...pohoupala, / 3: ...zaspívala. / 4: Po tátovi...

Kamení

Název doplňujeme podle V1, autor Závíš Bozděch, DIP únor 1950

V1: 3: bez uhlí, / 4: bez zlata, / 5: bez mědi – / 10: nikdy nesmíří – / 12: ...sluncem nehlídaným.

V3: Název „Je divný důl“ / 2: jiné zalomení veršů: *v tom kraji kam zřídka / cizí zamíří. / 3-5: verše
jsou dány dohromady: Bez uhlí, bez zlata, bez mědi / 6: a oni jako když... / 10: ...nikdy nesmíří.*

Představa

Název doplňujeme podle V1, autor Jiří Navrátil, DIP prosinec 1949

V1: jiné zalomení veršů: (Musí být krásné velet někde v poli / a jít kupředu, když d'ábel kolem ječí
atp.)

3: a jít dopředu... / 5: nemyslet na nic – / 6: ...v soukolí. / 7: Míti rád život, / 8: mít rád... / 10: ne-
voní snad země / 11: a jasnější snad / 12: ...oblaka, / 16: ...zakváká / 19: a bít, / 20: ...v klínu / 21: z hlu-
boka... / 23: ...co dobré je, / 24: ...v stínu / 25: – to je zlé... / 29: Je přímá, skutečná, / 30: proto tak ne-
bolí. / 33: ...bitvě být. / 34: Dost bojů...

V3: zalomení veršů stejné jako v V1.

5: *...na nic. / 6: Kolečko v soukolí. / 7: Mít rád život / 8: a mít rád nebezpečí. / 10: nevoní snad země / 11: a jasnější snad / 12: nejsou oblaka. / 13: Slzička nachová / 14: ...na šedé helmě. / 15: Že mlhou... / 19: Rvát se a kousat a bít / 20: ...v klínu / 21: z hluboka... / 23: ...co dobré je. / 24–26: ve V3 není / 29: Je přímá, skutečná / 30: proto tak nebolí. / 33: Proto vše v bitvě být. / 34: Dost bojů...*

Variace

Název doplňujeme podle V1, autor Jiří Řehák

V1: 1: *...maje sny / 3: o kroky... / 5: o Tebe poplatnou... / 7: O Tebe zchudly... / 9: o kroky... / 13–14: sraženy dohromady / 16–17: sraženy dohromady / 22–23: sraženy dohromady / 24–25: sraženy dohromady / 28–29: sraženy dohromady / poslední sloka chybí*

V3: Název „Praze“

5: *o tebe poplatná danajskému daru. / 6: A mene tekel vryté... / 10: ...stoupá k rozednění. / 11: ...slunce z tvých uliček / 12: mlčeli mrtví ptáci / 13: a věže týnské strnuly / 14: ...v půlnoční meditaci. / 15: Hlas zvonů... / 18: Do sna tvých průčelí... / 19: – barokní relikvie / 20–23: jiné zalomení veršů: na vrata uzamčená / pozdní chodec bije. // Zetlelý prach / vítr zdvihl k tvému dvoru / a dvacetsedm stínů / jdoucích k Salvátoru. / 24: Vzpoury zas třísní / 25: ...hradu. / 28–29: sraženy dohromady / 31: ...tluče. / 32: O Tebe zchudly... / 34: o kroky poutníka / 35: ... k rozednění.*

Květen

autor Závěš Bozděch, DIP leden 1950

V1: 3: *...v zahradách / 5: ...máje kořata / 6: kočárky... / 7: ...po čtvrté. / 8: ...básníku Seiferte / 9: ...ňader, rtů, / 10: lahvi slivovice – / 12: ...do věznice*

V3: Spojená s básní „Mamince“ (viz komentář)

7: *po čtvrté.*

Marné dny I.

autor Erik Büllow, DIP září 1949

V1: 6: *...slepé řádky, / 7: na drátech... / 8: ruce matky. / 12: ...gobelínů. / 13: ...uvadá tu. / 16: ...rživých drátů.*

V3: Název „Marné dny II.“, ale jedná se o b. „Marné dny I.“

4: *...z trsu vína. / druhá sloka chybí / 10: lampa – pavouk – světlo snová. / 11: Zvoní... / 12: ...gobelínu. / 13: ...uvadá tu. / 14: ...jako rybky / 15: ...a mé jako písek / 16: ...rživých drátů.*

Májová

Název doplňujeme podle V1, autor Jiří Navrátil

V1: 2: *...sedmikrás / 5: Půjdu pak, napřesrok, pomalu / 7: s večerem chci být sám, jak s vzácným unikátem, / 8: ...by prvním byl / 9: Možná že napřesrok / 10: – Bože, vždyť doufáme po tolik dlouhých let – / 11: já vím, já vím...*

V3: Jiné zalomení veršů (Tedy až napřesrok / smím jít na májovou, / přivonět k věnečku / nejhezčích sedmikrás.)

1: *...na májovou / 2: ...z nejhezčích sedmikrás. / 4: snad bude, která dnes... / 5: pod akátem / 7: ...chci být sám / 8: jako by první byl / Třetí sloka není uvedena.*